

Zeitschrift: Igl Ischi : organ della Romania (Societat de Students Romontschs)
Herausgeber: Romania (Societat de Students Romontschs)
Band: 62 (1977)
Heft: 9

Artikel: Retscherca dallas emissiuns romontschas da radio e televisiun
Autor: Pally, Clemens
DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-882281>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. [Siehe Rechtliche Hinweise.](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. [Voir Informations légales.](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. [See Legal notice.](#)

Download PDF: 15.03.2025

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

Retscherca dallas emissiuns romontschas da radio e televisiun

da Clemens Pally

1) Entschatta e svilup dallas emissiuns romontschas

Il 17 da schaner 1925 ei l'emprema *emissiun romontscha da radio* vegni-
da derasada tras il studio da Turitg. Quella ha purtau duas canzuns e duas
ulteriuras contribuziuns, ina davart la veta dils Romontschs a Turitg e
l'otra davart la historia dil lungatg romontsch.

Sporadicamein ein lu suandadas emissiuns en intervals irregulars. Emis-
siuns regularas meinsilas (mintga empren venderdis dil meins mes'ura
«pils affons» ed in'ura «la sera romontscha») han entschiet pér ils anno
1943. Suenter la fundaziun dalla CRR (Cuminonza romontscha radio) igl
onn 1946 ei il program vegnius slargaus pass per pass:

- 1955 Radioscola
- 1959 Viagiond cul microfon, ina emissiun jamnila da novitads
- 1961 Emissiuns per las dunnas, pils vegls e malsauns
- 1964 Emissiun purila
- 1969 Nossa emissiun (mes'ura per jamna enstagl la emissiun meinsila)
- 1970 Emissiun litterara «Il Patnal»
- 1971 Emissiuns dad undas cuortas pils Romontschs egl exterior
- 1972 All'entschatta settember introducziun dallas «novitads» quodi-
anas (cun excepziun dalla dumengia). Quella emissiun che vegn
emessa per l'entira Svizra, possibilitescha a tuts Romontschs dad
udir mintgadi lur lungatg matern al radio.
- 1977 Entschatta dallas «novitads» la dumengia sera e dalla emissiun
«Veta e cardientscha» mintga dumengia (1. da matg)
Entschatta settember introducziun dalla «scuntrada romontscha»,
ina nova emissiun jamnila da 55 minutas.

Las emissiuns romontschas da televisiun han priu l'entschatta ils 7 da fe-
vrer 1963. Dapi lu vegn il «Balcun tort» emess en intervals regulars. Dapi
1972 emetta la televisiun «la historietta da buna notg» pils pigns. La emis-
siun «Dil parlament federal» vegn emessa 4 ga ad onn.

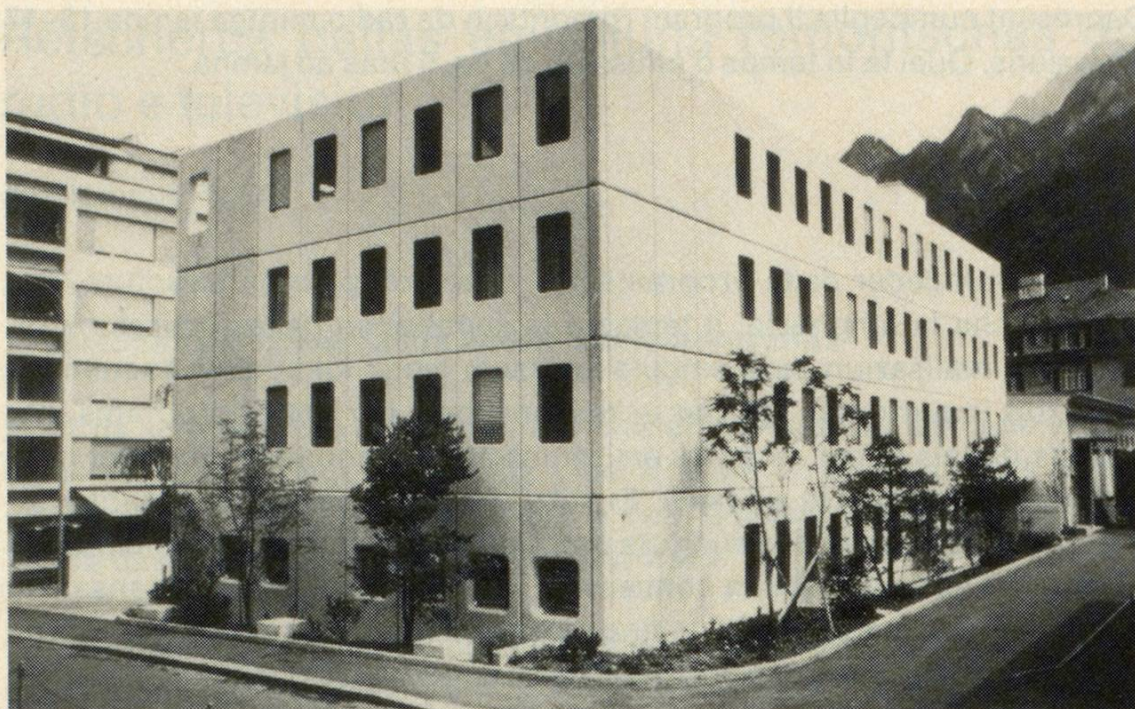
Dapresent cumpeglia il program romontsch da radio mintga jamna 15–17 emissiuns. Quei fa in temps d'emissiun da ca. 5 uras ad jamna.

2) Ils auditurs

Egl entir proceder dalla programaziun naven dil plan da structura, che franchisescha la lunghezia, il temps e la successiun dallas emissiuns tochen alla realisaziun dalla singula emissiun gioga igl auditor anonim ina rolla zun impurtonta. Tgi che ei responsabels per entirs programs, per secturs da tals ni per singulas emissiuns sto cuntinuadamein esser cunscients per tgi ch'el fa sia lavur. El vul e sto enconuscher en grondas lingias il ritmus da viver dils auditurs probabels ed ils giavischs principals da quels. Da l'otra vart dat la concessiun ina incarica, ina incumbensa fixa als collaboraturs e prescriba la finamira generala dallas emissiuns. Gia da cumbinar quels aspects culs giavischs dils auditurs ei buca lev.

Aunc pli cumplacada vegn la cumbinaziun dils programs romontschs! Sper ils aspects numnai ston aunc ulteriuras finamiras specificas vegnir risguardadas, sco p. ex.: diever dils differents idioms, l'avischinaziun generala, l'actualisaziun dil lungatg cun duvrar expressiuns novas, schinumnai neologissem, assimilaziun da immigrants da lungatg jester en nossas vischnauncas romontschas.

Co intervegnin nus tgei ch'igl auditor spetga da radio e televisiun, tgei ch'el preferescha tgei ch'el critichescha. Dumandar el directamein a sentupadas casualas, quei ei seigramein pusseivel. Denton obtenin nus aschia strusch in resultat ver dil singul e consequentamein era buca in maletg representativ. Scuntradas d'informaziun e discussiun dils responsabels pils programs cun auditurs en differentas vischnauncas portan per ordinari certs resultats e han segiramein gronda muntada. Era gremis ufficials dalla societad purtadra san esser buns intermediaders denter auditurs e professionists. Ina critica seriusa exista buc ella pressa romontscha e grischuna ni sefa valer fetg da rar. Per eruir ils meinis dils auditurs ni silmeins d'in grond diember da quels ed aschia arrivar ad in tagl representativ, meinan specialists dapi entgins onns atras retschercas per mauns dalla Societad svizra da radio. Las metodas ein differentas, quei tenor la finamira fixada ed il temps che stat a disposiziun.

Il niev studio dil Radio romontsch ellas duas empremas alzadas alla Via dil teater 1 a Cuera. El plaunterren ein ils indrezs technics per realisar ed emetter (dus studios, duas reschias, tecnica, fonoteca, redacziun novitads, local da montscha); ell'emprema alzada sesanflan biros ed indrezs per la programaziun e las redacziuns.

3) Differentas retschercas

Ils organs responsabels dalla CRR han gia avon prest 20 onns sentiu il ba-segns dad intervegnir il meini dils auditurs, malgrad ch'il program cumpigliava da lezzas uras paucas emissiuns.

3.1. *Retscherca cun cartas postalas partenent il program radio (1958/59)*

Dil december 1958 tochen il november 1959 ha la Cumissiun da programs CRR fatg per l'emprema gada ina emprova per intervegnir ils meinis dils auditurs. Avon mintga emissiun meinsila ha ella spedi 120–150 cartas postalas ad auditurs interessai. Tgi che reageva buc duront treis meins vegneva buca contactaus pli. Il diember d'auditurs che ha rispundi ei staus fetg varionts. Il record ha contonschiu 65%, la pli bassa quota ei stada 15%. Ei settractava da prender posiziun visavi las singulas emissiuns e da far propostas generalas. Davart il resun dils auditurs ed il resultat da quella retscherca resume-schan ils rapports annuals 1958 e 1959 dalla CRR sco suonda:

Rapport 1958

«Dils fatgs che seresulteschan tochen uss ord l'acziun cun cartas seigi da numnar ch'ins considerescha las emissiuns per memia liungas sch'ellas vargan las 40 minutas. Ins preferess da parter la sera en pliras emissiuns pli cuortas. Interessant ei d'observar che biars ladins capeschan buca il sursilvan e cuntrari. Il romontsch da Surmir vegn apparentamein capius d'omisduas varts dils cuolms. La CdP spera ch'ils auditurs s'exprimien era vinavon diligentamein tier las emissiuns».

Rapport 1959

«La retschercha ha en general mussau la repartiziun digl interess per emissiuns duront las differentas stagiuns, la repartiziun digl interess en Engiadina, Surselva e Grischun central. Surdaquei han ins obtenu indicaziuns, co ils divers idioms vegnan capi ellas differentas valladas sco era tgei gust ch'ins ha per emissiuns e co quella duessen vegnir formadas.

Ei semuossa ch'igl interess per las emissiuns romontschas ei en Surselva per in bionton pli gronds ch'en Engiadina ni el Grischun central. Persuenter intervegnan ins ch'ils programs engiadinès ein da megliera qualidad ch'ils sursilvans. Ils Sursilvans teidlan pli stediamein las emissiuns engiadinesas che viceversa. Ei semuossa ch'ils Engiadinès capeschan meins il romontsch sursilvan ch'ils Sursilvans il ladin. Interessant eis ei d'observar ch'igl idiom surmiran e sursilvan vegn capius il meglier en tuttas treis regiuns romontschas».

3.2. *Retschercha cun questiunari partenent il program radio (november 1963)*

Il november 1963 ei la Cumissiun da programs CRR danovamein seviulta als auditurs. Quella ga han ins en emprema lingia vuliu saver, con intensiv las emissiuns vegnien tedladas.

La Cumissiun da programs ha concepì in questiunari che ei lu vegnius repartgius da scolars dalla scola cantunala e suenter entgin temps puspei rimnaus dils medems scolars. Per obtener in resultat representativ ein mintgamai 4 vitgs dallas differentas regiuns romontschas vegni risguardai, numnadamein:

Surselva: Mustér, Sumvitg, Uors/Surcasti, Castrisch

Grischun central: Sched, Vargistagn/Maton, Lantsch, Savognin

Engiadina: Samedan, Ardez, Tschlin, Sta. Maria

En quella retscherca ein ca. 650 auditurs vegni risguardai. Ils resultats retegn la Cumissiun da programs el rapport annual CRR 1963 sco suonda:

«Cun buca pintga sorpresa han ins constatau che las emissiuns romontschas vegnan tedladas fetg intensivamein. En tut han 597 auditurs attestau quei ed ei seresultescha che mo 52 teidlan buca quellas. Nus havein era dumandau, schebein ins giavischi da reperter singulas emissiuns che han pariu bunas: bunamein 400 han exprimiu quei giavisch ferton che mo biabein 200 desistan da repetiziuns.

Ina damonda impurtonta ei quella, sch'ils auditurs seigien d'accord da duvrar plirs idioms in sper l'auter. Tier las emissiuns generalas ein 326 persunas persuenter e 307 encunter. Persuenter s'expriman buca meins che 346 auditurs lur accordanza leutier per «Viagiond cul microfon» e mo 210 encunter. Gest tier las actualitads vegnan ils idioms midai intensivamein.

Ei semuossa che l'emissiun Viagiond cul microfon vegn tedlada fetg savens. 266 teidlan quella stediamein, 163 mintgaton e mo 53 gin ch'els teidlien buca ella. Per semeglia a Sumvitg teidlan mo 5 auditurs buc il Viagiond cul microfon, a Vargistagn/Maton mo 1 buc, medemamein a Lantsch e Savognin mo 1 buc ed a Sta. Maria 2 buc. Quellas cefras attestan clar che quellas actualitads e la maniera co ellas vegnan presentadas anflan il consentiment public.»

3.3 *Retscherca davart las emissiuns da televisiun (1975)*

Dapi entgins onns meina la SSR (Societad svizra da radio) atras ina perscrutaziun cuntinuada davart il secuntener dils auditurs ed aspectaturs visavi las emissiuns da radio e televisiun. Cun metodas che ein secumprovadas el decuors dils onns sa era il diember aproximativ d'aspectaturs che persequitescha ina emissiun vegnir eruius. Dallas 17 emissiuns «Balcun tort» da 1974 ein 13 vegnidas controlladas. Ed il resultat: Ca. 46 000 apparats cun ca. 116 000 aspectaturs han mintgamai mirau l'emissiun. L'emissiun «Dil parlament» han ca. 50 000 aspectaturs persequitau.

Dr. M. Steinmann ch'ei responsabels per talas retschercas tier la SSR resumescha ils resultats sco suonda:

Las emissiuns romontschas da televisiun vegnan recepidas da pli bia aspectaturs che il publicum en mira. In remarcabel diember da buca Romontschs, che capescha probablamein strusch in plaid romontsch mira las emissiuns romontschas da televisiun. Per part ein quei aspectaturs che han persequitau ina emissiun precedenta ni che spetgan sin ina emissiun che suonda il Balcun tort. Ei exista apparentamein in cert diember d'aspectaturs buca Romontschs che anfla «il Balcun tort» per attractivs e persequitescha regularmein quella emissiun.

3.4. *Retscherca dalla SSR partenent il program romontsch da radio e televisiun (1976)*

Intimai dils resultats contonschi tras retschercas el program tudestg da radio e televisiun han ils gremis cumpetents dalla CRR e dallas emissiuns romontschas presentau repetidamein il giavisch, ch'ins duessi menar atras ina vasta retscherca dil program romontsch en sia totalitad e quei sin basa scientifica. Il directur dils programs naziunals ha sinquei incaricau anno 1975 dr. M. Steinmann da far las preparativas necessarias per ina tala retscherca. Quella duei per l'ina retener la situaziun actuala tras inventarisar e classificar la resonanza dils auditurs ed aspectaturs e per l'otra eruir criteris che san esser muossavias per la politica dils programs egl avegnir. En special duein ils giavischs ed interess dil publicum romontsch vegnir rimnai. Ultra da quei ein era p. ex. rispostas, schebein il sforz da radio e televisiun en caussa avischinaziun ni actualisaziun dil lungatg hagien giu in cert effect, da grond interess.

Per ina gruppa pintga sco la populaziun romontscha, che ei auncallura spatitschada per l'entira Svizra, han ins stuiu sviluppar in'atgna metoda da retscherca. En collaboraziun cun il Post da programs romontschs a Cuera ha dr. M. Steinmann concepiu dus questiunaris specials. In questiunari ch'il cau-casa ha mintgamai empleniu ora, ha reteniu en fuorma da diari schebein ils members da famiglia han tedlau las emissiuns romontschas ni buc. Aschia han ins acquistau resultats quantitativs exacts. Ultra da quei ha mintga persuna sur 15 onns dil tenercasa retschiert in questiunari persunal. Quel cumpiglia 20 paginas e tschenta varga 150 damondas per part da tempr generala e lu in grond diember da talas che pertuccan las emissiuns romontschas. Tras damondas aviartas han ins era dau caschun als

questiunai d'exprimer in meini persunal en caussa. Ils dus questiunaris ein vegni preparai en idiom sursilvan e ladin.

La execuziun dalla retschercha han ins surdau agl institut specialisau da Turitg cul num ISOPUBLIC.

Tenor ina metoda speciala ein 300 famiglias romontschas el Grischun e 100 ella Bassa vegnidas fixadas. Students romontschs dalla scola cantunala e dil seminari han repartgiu ils questiunaris en las famiglias ed instruiu quellas davart la vart formala e la tecnica d'emplenir ils questiunaris. La perioda da retschercha ha cuzzau dils 20 d'avrel tochen ils 4 da matg 1976 e ha pertuccau 31 emissiuns romontschas. Alla fin dalla retschercha ein stadas a disposiziun las rispostas da 213 casadas cun ca. 450 persunas.

Ils *resultats quantitativs* e *qualitativs* da quella retschercha ein vegni dai enconuschents el decuors digl atun 1976 en differents rapports fetg detagliai. Nus lein allegar en quei liug mo entginas constataziuns che seresultan ord il material rimnau.

Resultats

Las quotas representativas dad auditurs resp. aspectaturs che seresultan ord la retschercha ein sco suonda:

emissiun	tedlau / viu l'emissiun	tedlau / viu l'emissiun entira	tedlau / viu per part
Novitads	25,4%	15,1%	10,4%
Radioscola	10,0%	3,8%	6,2%
Nossa emissiun	26,5%	14,8%	11,8%
Emissiun purila	26,3%	16,3%	9,9%
Per nus da			
6 a 16	10,8%	5,1%	5,6%
Priedi (ref.)	12,6%	8,3%	4,2%
Emissiun			
pils vegls	15,8%	7,9%	7,9%
Il Patnal	9,0%	4,9%	4,0%
Emissiun per			
las dunnas	18,5%	9,4%	9,0%
Il balcun tort	40,3%	31,5%	8,8%
Per nos pigns	25,1%	18,7%	6,4%

Il pli aults resultats contonschan tiel radio: nossa emissiun, emissiun purila e novitads.

Remarcabla ei la gruppa che teidla mo parzialmein las emissiuns. En singuls cass survarga ella ils 50%. Il motivs per quei aspect ein fetg variants.

Il diember representativ d'auditurs romontschs ei en paregl culs resultats dalla Svizra tudestga fetg aults. Sco motivs decisivs vegnan menziunai:

Il Romontschs paran dad esser sco gruppa da minoritad in publicum zun interessau per las emissiuns romontschas. Las emissiuns romontschas che vegnan emessas mo darar en paregl cun ulteriurs programs svizzers, vegnan tedladas pli intensivamein.

Il caracter local romontsch augmenta e cudezza ils interess dils auditurs. La media dètg aulta d'auditurs che semuossan ella gruppa da retschercha, ei pli aulta che en general. Ton partenent las emissiuns da radio. Quei che partegn las cefras da televisiun suramenziunadas, vegn remarcau: La quota procentuala d'aspectaturs ei fetg aulta. Ina schi aulta participaziun vegn contonschida tier paucas emissiuns dil program DRS.

Da buca meins gronda muntada ch'in grond diember da resultats quantitativs ein ils *resultats qualitativs* e las propostas praticas dils auditurs pils programs.

Tgei san ils mieds da massa electronics far per promover e mantener il lungatg romontsch? Quella damonda ei vegnida tschentada ella retschercha. Il auditurs han saviu exprimer e formular libramein lur oppiniuns, enstagl stuer eleger rispostas ord in schema presentau. Il singuls meinis ein strusch representativs, muossan denton nua ch'ils singuls auditurs vesan ils problems.

Rispostas dils auditurs:

Dapli emissiuns per la giuventetgna

Activar ils giuvens al microfon

Far vinavon sco tochen da cheu

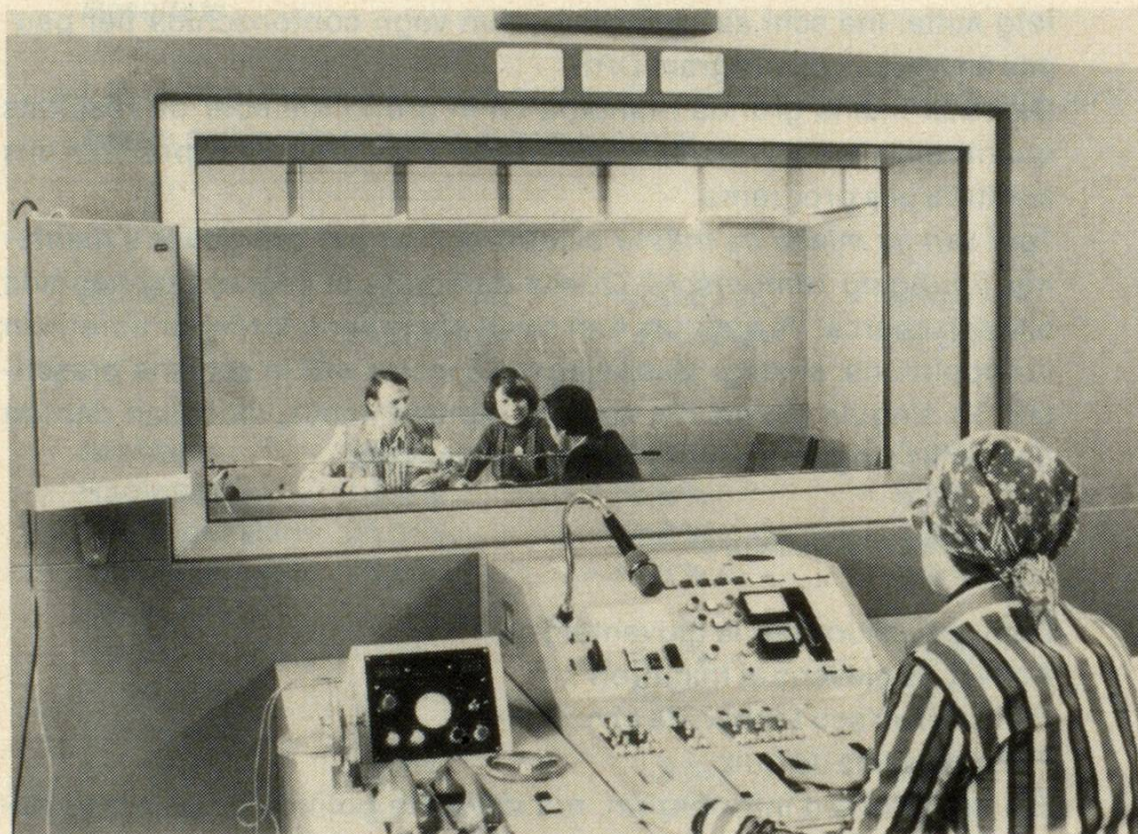
Far emissiuns da quiz

Bia emissiuns d'informaziun, era davart la politica actuala e regiunala, elecziuns etc.

Telecolleg per romontsch

Cuors romontschs al radio ed alla televisiun e quei per romontschs d'ina vart e per tals da lungatg jester da l'autra vart

Cuors per secapir meglier denter ils idioms
 Emissiuns actualas, buca tschelar la realiad
 Mussar dapli engaschament social-critic
 Promover discussiuns denter ils Romontschs
 Dapli emissiuns romontschas
 Emettur romontsch
 Dapli canzuns romontschas
 Emetter il «Balcun tort» denter las 20.00–22.00
 Preschientscha quotidiana en emissiuns romontschas da radio e
 televisiun
 Mintg'jamna in Balcun tort
 Dismetter la ideologia da vuler far bials programs
 Ils presentaturs dils programs duein plidar plaun ed entelgeivel
 La decisiun davart il romontsch croda en nos vitgs e buca tier radio
 e televisiun
 Frenar l'emigraziun dils Romontschs

Duront ina emissiun: Dalla reschia anora vegn l'emissiun survegliada tecnica-
 mein (Barbla Buchli); tras la vitrina vesan ins treis participonts d'ina discussiun,
 da seniester: Gion Pol Simeon (surmiran), Maria Cadruvi (sursilvan) ed Ernst De-
 noth (ladin)

Purtar emissiuns romontschas egl emprem program

La existenza dil romontsch dependa da fatgs economics e socials, ils mieds dalla massa decidan cheu fetg pauc

Radio e televisiun giogan ina rolla decisiva pil manteniment dil romontsch

Promover il teater romontsch etc.

Ina secunda damonda libra pertucca *ils differents idioms romontschs*.

Era cheu entginas rispostas:

Dapli ladin, dapli surmيران, dapli sursilvan

Buca mo ladin, buca mo sursilvan

Problems engiadinès per ladin, caussas ord la Surselva sursilvan

Pli bugen mo inaga per meins ina emissiun el medem idiom, enstagl mischedar ils idioms en la medema emissiun

Cuors al radio per capir meglier ils idioms

Avischinaziun dils idioms cun schar vegnir a plaid tuts ella medema emissiun

Empruar dad arrivar ad in lungatg interromontsch

Far diever d'in romontsch plidau e buca d'in lungatg artificial.

Quels exempels duein illustrar cuortamein la expressiun dils auditurs partenent problems generals dils Romontschs. Beinsavens stattan las oppiniuns en cuntrast, in mussament, ch'ils auditurs giudicheschon savens d'in pugn da vesta fetg individual anora. Il grond diember da rispostas sin damondas exactas concernent singulas emissiuns vein nus buca allegau.

Per concluder

Ils resultats detagliai avon maun che ein buca veseivels ord la resumada presenta han primarmein ina valeta essenziala per tuts quels che han da far cun ils programs ed ein responsabels per quels. Certs problems en discussiun ein denton buca mo impurtonts pils Romontschs mobein per ina gruppa minoritara linguistica insumma. Auters problems partenent nus Romontschs han ins bein discutau dapi onns ed onns en cerchels politics, scientifics sut aspects pli u meins academics. En la davosa retschercha ein els denton era vegni tschentai als «sempels auditurs». Era da quels san nescher impuls decisivs. Ch'ils mieds dalla massa electronics hagian ina funcziun impurtonta pil romontsch, quei ei il meini dalla pluralitad. Co ins

duei denton senzegiar da quellas forzas, cheu ein ins per da bia buca units. Quei che partegn il diever dils idioms al microfon sedecida ina gronda majoriad dils auditurs per la pratica existenta, pia da far diever da differents idioms ella medema emissiuin.

Ils resultats dalla retscherca han en scadin cass dau impuls da reponderar la relaziun radio e televisiun cugl auditor romontsch, e quei buca mo en in grau.

Ei fuss da far beinenqual resalva e tschentar tscheu e leu enqual enzenna da damonda concernent la metoda, la valeta representativa e certs resultats contonschi. Quei duei denton buca impedir il raschienen dils auditurs ed aspectaturs cun ils responsabels dils programs da radio e televisiun. Mo aschia san programs d'ina efficacitad reala vegnir realisai.